

Клепанчук О.Ю.

Львівська комерційна академія, м. Львів

Кафедри економічної теорії, здобувач

ПРЯМІ ТА ОПОСЕРЕДКОВАНІ ФОРМИ ФІСКАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ

Традиційно вплив податкового механізму на відтворювальний економічний цикл здійснюється шляхом стимулювання або стримування темпів його зростання, посилення чи послаблення накопичення капіталу, розширення чи скорочення платоспроможного попиту населення. Економічний механізм системи оподаткування досягає поставленої мети при створенні рівноцінних умов господарювання для всіх підприємств, незалежно від виду їх діяльності та форм власності. А використання низки елементів фіску, а саме: ставок, пільг, термінів сплати – створює прецеденти для вирішення комплексу завдань щодо насичення товарами й послугами споживчого ринку, прискорення науково-технічного прогресу, забезпечення першочергових соціальних гарантій населенню. Вся множинність і багатогранність податкових перерозподільчих інструментів торкається і суб'єктів малого підприємництва, як носіїв фіскальної суті.

За критеріями податкового адміністрування всіх суб'єктів малого бізнесу можна поділити на дві групи. До першої входять ті суб'єкти підприємницької діяльності, які перебувають на загальній системі оподаткування, тобто виконують податкові зобов'язання зі сплати всіх податкових платежів, за наявності відповідних об'єктів оподаткування. Другу групу складають малі підприємства, яким чинним податковим і господарським законодавством дозволено застосовувати альтернативні форми оподаткування – єдиний (спрощений) податок. Отже, дослідження теоретико-методологічних засад фіскального регулювання розвитку малого бізнесу має ґрунтуватися на системній оцінці податкового механізму як загалом, так і в контексті

фінансово-економічних відносин мале підприємництво – держава, з поетапним, логічно-послідовним зміщенням акцентів на прикладні аспекти організації фіскалу, всебічному аналізі та оцінці ефективності оподаткування відповідно при загальній та альтернативних схемах оподаткування.

Водночас втручання в господарський механізм через податкову систему має опосередкований характер, потребує відповідного періоду часу, що пов'язано з участю держави у процесах розподілу та перерозподілу ВВП. Важливим критерієм оцінки рівня фіскалу є платоспроможність суб'єктів підприємницької діяльності – платників податку, ознаками якої є не лише доходи і майно, а й загальні особливості витрат платника. З огляду на це цілком виправданим є використання як прямих, так і опосередкованих форм податкового втручання в економічні процеси. Перші реалізуються через систему прямих податків і знаходяться в прямій залежності від величини доходу чи вартості майна. Для других (непрямих податків) властивий повитратний характер та відповідна залежність від обсягів споживання.

Відмітимо наступне: провідне місце у структурі валового обороту суб'єктів малого бізнесу, яким притаманна загальна методика оподаткування, посідають ПДВ, податок на прибуток, низка платежів ресурсно-майнової групи, податки на власність, місцеві податки і збори. Природно, висвітленню макро- та мікроекономічного інструментарію вказаних податків, насамперед ПДВ і податку на прибуток, оцінці їх місця та ролі в системі фінансової підтримки малого підприємництва слід приділити особливу увагу. Зазначимо, що ідеальної форми оподаткування на сьогодні немає, кожній із них притаманні свої переваги і недоліки. З огляду на це уряд зацікавлений у поєднанні цих двох основних форм оподаткування. В сучасних умовах використовується прагматична комбінація прямих і непрямих носіїв фіскальних відносин – ПДВ, який за податковою базою є прямим, а за способом сплати – опосередкованим. Як показали проведені дослідження, зазначені форми оподаткування є домінуючими не лише в складі бюджетних надходжень, а й у системі перерозподільчих механізмів ВВП

Таким чином, ПДВ як основна форма непрямого оподаткування (для більшості підприємницьких структур єдина) виступає не лише формою мобілізації державних доходів, а й виконує низку важливих соціально-економічних функцій. Ефективність його функціонування залежить від соціально-економічної орієнтації податкової системи та її моноструктури; форм і методів мобілізації податку до бюджету; створення й функціонування автоматизованої системи фінансового рахівництва та обробки інформації, особливостей адміністрування і декларування складових податкової бази, оптимізації рівня пільгового оподаткування, дотримання розрахунково-платіжної дисципліни в процесі сплати й відшкодування податкових сум.

Провідну роль у системі прямого оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб відіграє податок на прибуток. Механізм прибуткового оподаткування визначається більшою гнучкістю порівняно з опосередкованою формою одержавлення національного продукту, а, отже, є прийнятнішим для виконання регулюючої функції податків. Водночас вагомий стимулюючий потенціал податку на прибуток істотно обмежується нестабільністю податкового законодавства, насамперед частою зміною об'єкта оподаткування.

Докорінно новим етапом в історії розвитку податкової політики України став Податковий кодекс. Першочергово передбачалося, що його положення спрямовані на вдосконалення адміністрування податків, досягнення компромісів між державою та суб'єктами господарювання, зниження податкового навантаження для менш платоспроможних громадян, створення додаткових умов для розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності, сприятимуть прискоренню економічного розвитку України. Однак, неоднозначні та непрозорі правила, які викладені в положеннях кодексу, певною мірою гальмують підприємницьку активність серед платників податків, стимулюють розвиток тіньової економіки та не є достатньо ефективними для стимулювання економічного розвитку України. Загалом ідею затвердження Податкового кодексу можна вважати позитивною, однак деякі його положення,

на нашу думку, потребують значного доопрацювання з метою запровадження дійсно ефективної податкової політики, що сприятиме подальшому ефективному розвитку економічних процесів в Україні.

Що стосується малого підприємництва, яке є об'єктом нашого дослідження, то у сучасних умовах господарювання воно є єдиним засобом існування та стимулом розвитку для мільйонів людей як в Україні, так і в цілому світі. Малі та середні підприємства є передумовою сталого економічного зростання, створення нових робочих місць, зміцнення економіки регіонів, країни в цілому. Але варто погодитись з В. Парником [1], який зазначає, що сталому розвитку суб'єктів малого підприємництва перешкоджає існуюче податкове законодавство. Удосконалення системи оподаткування малих підприємств України в сучасних умовах виступає дуже важливою проблемою. Її вирішення суттєво вплине на поповнення державного бюджету, подальший розвиток підприємництва, інвестування галузей національної економіки та соціальний захист населення.

В свою чергу О.В. Шкарупа [2] зазначив, що розвитку малого підприємництва сприяє низка економічних і організаційних чинників, серед яких велике значення має механізм оподаткування. Підтримка малого бізнесу через систему оподаткування може стати одним із способів подолання негативних наслідків фінансово-економічної кризи в Україні. Вченими висловлюється дві зовсім протилежні точки зору щодо розвитку малого бізнесу в умовах нового Податкового кодексу.

Водночас аналізуючи зміст прийнятого Податкового кодексу, можна відмітити таке позитивне зрушення податкової системи, як скорочення кількості податків і зборів та зниження податкового тиску на економіку. Так, замість 29 загальнодержавних та 14 місцевих обов'язкових платежів, що були закріплені законами України стосовно оподаткування, Податковим кодексом запроваджено відповідно 18 та 5 платежів, перелік яких істотно відрізняється від того, що існував раніше.

Отже, Податковий кодекс є кроком на шляху до створення більш досконалої системи оподаткування. Він має ряд переваг, а саме: зменшення кількості податків, зниження певних податкових ставок. Проте, незважаючи на ці переваги, даний законодавчий документ має низку серйозних недоліків: негативні умови оподаткування для середнього та особливо малого бізнесу, обмеження кола осіб, що можуть користуватися спрощеною системою оподаткування тощо. Таким чином, навіть ці окремі зауваження щодо Податкового кодексу свідчать про необхідність його вдосконалення.

Таким чином, для підвищення ролі податкової системи в прискоренні економічного розвитку необхідно розробити податкову політику спрямовану на стимулювання вітчизняного виробництва, інноваційно-інвестиційної діяльності, споживчого попиту, а також посилення регулюючої і контролюючої функцій держави щодо сплати податків.

Література

1. Парник В. Стимулювання структурних змін в економіці – головне завдання податкової реформи / В. Парник // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 11. – С. 214-223.
2. Шкарупа О.В. Аналіз проблем та напрямків удосконалення системи оподаткування в Україні / О.В. Шкарупа, А.В. Романченко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 185-191.